

Esa Niva, arkkitehti Safa

Artikkelin valokuvat: Esa Niva

KATSE ETEENPÄIN

Niteroin kaupunki sijaitsee vastapäätä Rio de Janeiroa, Guanabara -lahden toisella puolen. Vanhan paikallisen sanonnan mukaan parasta Niteroissa on näkymät Rioon. Sijainti maailman kauneimmaksi sanotun kaupungin läheisyydessä aiheutti alemmuuden tunnetta kaupungin päättäjille, joten pormestari *Jorge Roberto Silveiran* johdolla kaupunki lähti kehittämään uutta imagoaan 1990 -luvulla. Osana tätä kulttuurin kasvojen kohotusta annettiin arkkitehti *Oscar Niemeyerin* tehtäväksi suunnitella taidemuseo näkyvälle niemenkärjelle.

Rakennus valmistui vuonna 1999. Rakennuksen taidekokoelmat muodostuvat pääosin *Joao Leao Sattaminin* kokoelmista, joka on yksi Brasilian suurimman nykytaiteen kokoelman omistajista. Rakennuksen tilaajia on kritisoitu suunnittelutyön antamisesta hallituksen vanhalle suosikkiarkkitehdille, ilman yleistä kilpailua, mutta Niemeyer on kuitenkin onnistunut luomaan kaupungille maamerkin, jonka dramaattinen muoto ja sijainti toimivat niin kuin toivottiin.

FUTURISMIA VAI NOSTALGIAA

Rakennuksen olemus tuo mieleen juuri laskeutuneen ufon, joka viestii kulttuuritahojen katseesta tulevaisuuteen, vaikka samaan aikaan heijastelee-kin menneiden vuosikymmenten futuristisia arkkitehtuurikokeiluja. Tämä projekti ei kuitenkaan ole kokeilu, vaan konkreettinen, betonista valettu ja toimiva rakennus. Sellaisena se on Niemeyerin uralla unelmien täyttymys, muoto, joka kiteyttää hänen mielikuvituksellisen ja kokeilevan muotokielensä.

Riittävän yksinkertainen tilaohjelma ja voimakastahtoinen toteutus ovat johtaneet vahvaan, selkeään lopputulokseen. Vaikka sisätiloja leimaa tietty viimeistelemättömyys, jopa nuhrisuus (kokolatiamatto), on betonirakenteen suomat mahdollisuudet käytetty hienolla tavalla hyväksi.

1

Rakennus sijaitsee niemenkärjellä vastapäätä Rio de Janeiroa, taustalla Sokeritoppa.

2, 3

Niteroin Nykytaiteen Museo on dramaattinen maamerkki kaupungille.

3

4

5

6

4 - 7
Sisäkuvia museosta.

8
Näkymä Guanabara -lahdelta Niteroin kaupunkiin.

9
Niteroin Nykyaiteen Museo sijaitsee näkyvästi niemenkärjellä.

7

8

9

10

11

VIIDENKYMMENTEN VUODEN KEHITYS VIIDESSÄ

Niemeyerin päätyöksi luetaan pääkaupunki Brasilian julkiset rakennukset (ks. Jussi Tervaojan artikkeli *Betoni -lehti* 2-99). Presidentti *J. Kubitschekin* visio vapaiden ja onnellisten ihmisten kaupungista johti 50-luvulla uuden pääkaupungin rakentamiseen keskelle erämaaylänköä. Kaupungin asemakaavakilpailun voitti *Lucio Costa*, Niemeyerin oppi-isä. Niemeyer sai suunniteltavakseen lähes kaikki kaupungin julkiset rakennukset. Arkkitehti ei juuri suurempia toimeksiantoja voi urallaan odottaa.

Turistille pääkaupungin olemus on kuitenkin melko kolkko. Varsinaista keskustaa ei ole, maisemaa hallitsevat monumentaaliakselit ja -aukiot, sekä ennenkaikkea mittavat liikenneväylät ja hallintorakennukset. Jalankulkija on lähes lainsuojaton, mutta autolla voi liikkua nopeasti. Veistoksellisista rakennuksista kiinnostuneelle kaupunki on kuin suuri näyttelytila ja useimpiin julkisiin rakennuksiin on täysin vapaa pääsy. Katu- ja torielämä on ahdettu osittain maanalaisiin liikennekeskuksiin sekä erityisiin massiivisiin ostoskeskuskortteihin.

10

Pääkaupunki Brasilian monumenttiakseli, jonka päätteellä on hallintokeskus.

11

Brasilian oikeustalo.

THE MUSEU DE ARTE CONTEMPORANEA IN NITEROI, BRAZIL

The art museum designed by architect Oscar Niemeyer was built in the city of Niterói in Brazil in 1999. Criticism has been presented for the selection of an all-time favourite architect of the Government instead of organising an open design competition, but Niemeyer has certainly succeeded in creating a landmark for the city. The dramatic shape and the location of the building function as desired, contributing to the general facelift and new image of the city.

The appearance of the building resembles that of a UFO that has just landed, and sends a message of how the focus of the cultural circles is on the future. At the same time, however, it reflects the futuristic architectural experiments of the past decades. The building is functional and cast in concrete, and can be considered a dream-come-true for Niemeyer in his career, a real showcase of his imaginative and experimenting pattern language.

The sufficiently straightforward spatial programme and strong-willed implementation have produced a powerful, clean-cut end-result. Although the interior is characterised by a certain unfinished touch, the possibilities provided by the concrete structure have been utilised in a magnificent manner.

The public buildings in Brasília, the capital of Brazil, are considered Niemeyer's main works. As Rio is Niemeyer's hometown, it is natural that his earliest works are found there, such as the day-care nursery Obra do Berço (1940) and numerous other buildings designed by him over the years. The best known is the Samba Stadium, completed for the 1983 carnival.

Niemeyer (born 1907) is by far the internationally best-known architect in Brazil. His career started already in the 1930s, and still continues. Over seven decades of architecture is a great achievement for anybody, and particularly when the architect's works represent something beautiful and unique, like the adaptation of modernism to the Brazilian landscape and cultural environment. He has designed also several buildings abroad, including the University of Constantine in Algeria 1969-77, the Headquarters of the Communist Party in Paris 1967-80, and the Le Havre Cultural Centre in France 1972-82.

Niemeyer learned the concepts and ideas of modernism at an early stage, but soon developed his own synthesis, adapted to the rapidly developing Brazilian society ("Brazilian dilemma"). The strict rationalism of the early modernists, "form follows function", translated in his works into "form follows beauty" and "form follows female". Niemeyer shunned the Europeans' and the Americans' idea of the reproducibility and universal applicability of buildings and structures, and has in his own works always been able to emphasise the unique nature of each situation.

12
Brasilian Sotilasalueen porttieveistos.

13

14

RIO DE JANEIRO VS. PÄÄKAUPUNKI

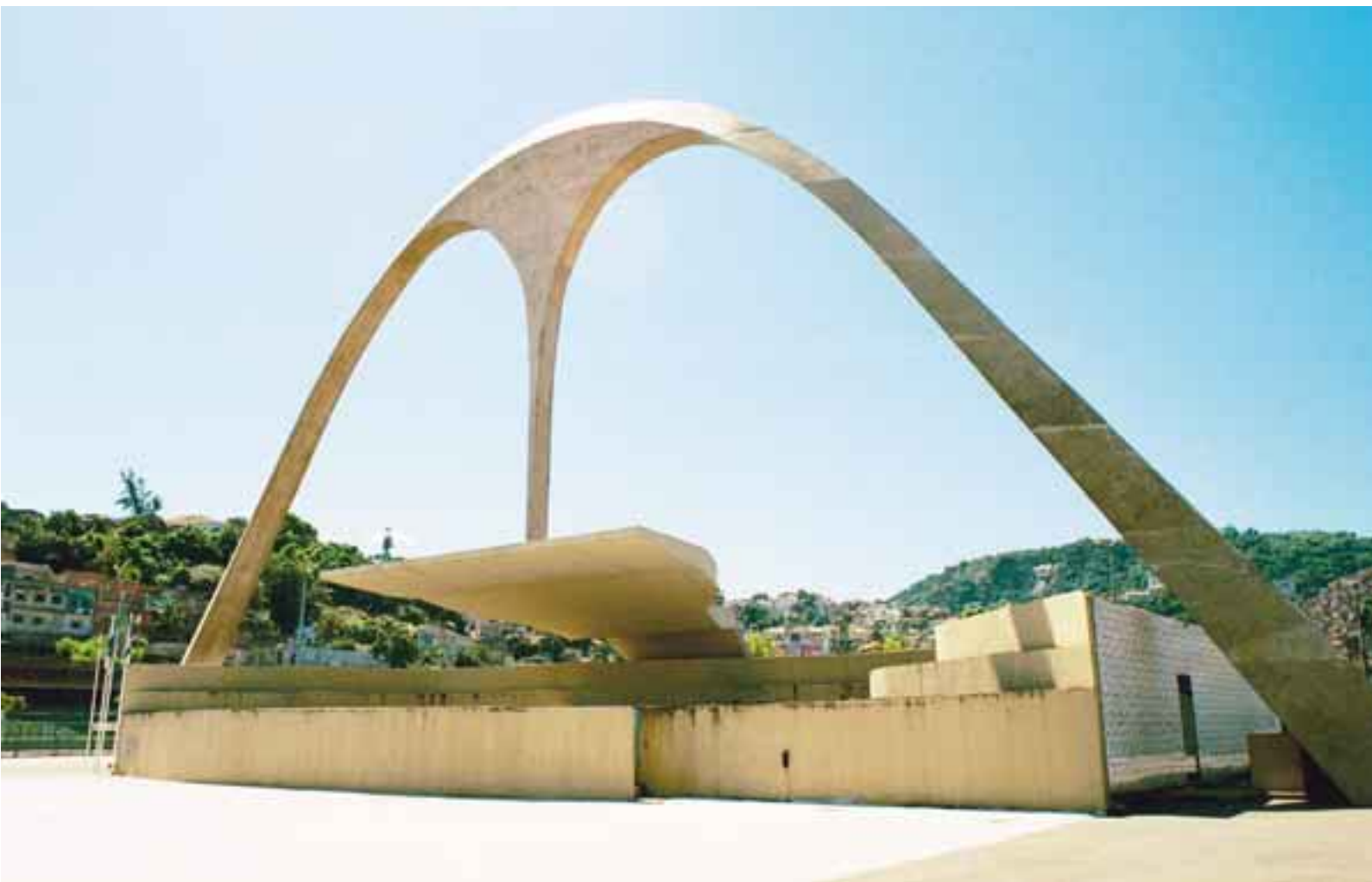
Rio on Niemeyerin kotikaupunki, joten luonnollisesti siellä ovat hänen varhaisimmat työnsä, kuten päiväkotia *Obra do Berco* (1940), sekä lukemattomia muita rakennuksia vuosikymmenten varrelta.

Niemeyerin Rion rakennuksista tunnetuin ja kuvatuin on varmasti *Samba Stadion*, joka valmistui vuonna 1983 karnevaaleihin. Kokonaisuus käsittää areenan ja liki kilometrin mittaisen paraatikadun katsomoineen. Koska jokavuotista karnevaalia varten jouduttiin aina pystyttämään väliaikaiset katsomo- ym. rakennelmat, laskettiin, että pysyvillä rakenteilla saavutetaan rakennuskustannusten verran säästöä jo muutamassa vuodessa. Tällöin nämäkin varat voidaan käyttää kaupungin sosiaalisiin parannuksiin. Vaikka laskelmat kuulostavatkin kunnianhimoisen projektin selittelyltä, syntyi jälleen betonista puhuttelevia muotoja.

Päinvastoin kuin pääkaupunki, on Rio täynnä ka-tuelämää, historiaa, luonnon ja rakennuskulttuurin vastakohtaisuuksia, sekä kaaottista kaupunkirakennetta. Silti kaikki toimii jollain kumman tavalla hyvin, ainakin turistille. Ehkä Rion ilmastolla on osuutta asiaan, koska mieleen jää ihmisten ystävällisyys ja avuliaisuus, huolimatta kielimuurista. Hyvin harva paikallinen osaa englantia.

13 - 14

Sambodromo, Samba Stadionin katsomorakennuksia.

15
Sambodromo, päälava.

15

VANHA JAKSAA

Oscar Niemeyer (s.1907) on varmasti Brasilian kansainvälisesti tunnetuin arkkitehti. Hänen työuransa alkoi jo 1930 -luvulla ja on jatkunut edelleen. Arkkitehtuuria yli seitsemällä vuosikymmenellä on hieno saavutus henkilöltä, erityisesti jos työt edustavat jotain kaunista ja ainutlaatuisia, kuten tässä tapauksessa modernismin sovittamista brasilialaiseen maisemaan ja kulttuuriympäristöön. Kotimaan töidensä ohella hän on suunnitellut lukuisia ulkomaisia kohteita, kuten muun muassa *Constantinen Yliopisto* Algeriaan 1969-77, *Kommunistipuolueen päämaja* Pariisiin 67-80, *Le Havren Kulttuurikeskus* Ranskaan 1972-82.

Niemeyer oppi modernismin ajatukset ja ideat jo varhain, mutta teki niistä pian oman synteesisin, sovitettuna Brasilian nopeasti kehittyvään yhteiskuntaan ("Brazilian dilemma"). Varhaisten modernistien tiukka rationalismi "form follows function" kääntyi hänen käsittelyssään muotoon "form follows beauty" ja "form follows female". Niemeyer vierasti eurooppalaisten ja amerikkalaisten ideaa rakennusten ja rakenteiden monistavuudesta ja yleispätevyydestä, joten hän onkin omissa töissään kyennyt korostamaan aina tilanteen ainutlaatuisuutta.

16
Rio de Janeiro on pakkautunut korkeiden vuorten ja meren syleilyyn. Näkymä Corcovadolta.

16